

onderwerp Landbouwenclaves Veluwe

aan Gedeputeerde en Provinciale Staten van Gelderland
&
Alle leden van het Themaprogramma Vitaal Platteland

onze referentie JD/TL/001

datum 15 september 2021

Geachte lezer,

De Provincie Gelderland zou de eer toekomen het grootste aaneengesloten natuurgebied van Noordwest Europa binnen haar grenzen te hebben. Nu ligt het er maar net aan waar je de grens van Noordwest Europa trekt. Zouden het Verenigd Koninkrijk of Noorwegen, laat staan IJsland, niet noordwestelijker gebieden hebben groter en meer aaneengesloten dan onze Veluwe?

Infrastructuur en toerisme

Hoe grenzeloos is eigenlijk de grenzeloze Veluwe, doorsneden door de A50, A12, A28 en A1, en drie spoorwegen en met hekken afgebakende particuliere gebieden? Bovendien is het ene bos half natuurlijk, het ander multifunctioneel en een volgend hardcore productiebos, terwijl ze allen gerekend worden tot het Gelders Natuur Netwerk. Het leger en de luchtmobiele brigade oefenen er bovendien.

Vele toeristen verblijven er op campings, glampings, B&B's, bungalowparken en in hotels en doorkruizen de natuur op paarden, fietsen, mountainbikes, huifkarren, brommers, scooters, motoren en touringcars. Al deze toeristische verplaatsingen hebben niet zelden allemaal hun eigen wegen en paden gekregen.

Beeldvorming

Het is goed dit te realiseren telkens wanneer er beleidsmatige keuzes gemaakt worden en omgevingsvergunningen worden afgegeven voor nog meer ingrepen in dit gebied dat wij de Veluwe noemen. Want door de mooie maar ook misleidende beeldvorming over de Veluwe in film en geschreven tekst komen buitenlandse toeristen in groeiende aantallen erheen om de rijke natuur te aanschouwen en serene rust, ongereptheid en grenzeloosheid te ervaren. Het is niet goed als zij zich bedrogen zouden voelen en daarom niet meer terug zullen komen, of erger nog anderen zouden ontraden een vakantie te plannen op de Veluwe.

Onbereikbare dieptes

De Veluwe is voor het overgrote deel gelegen op arme grond bestaand uit zand en grind en arm aan kalk en mineralen. Door menselijk gebruik door de eeuwen heen is die situatie in bossen en heidevelden niet bepaald verbeterd, in tegendeel. Hout, heideplaggen, vlees en botten van wild zijn uit de bossen en heides gehaald en niets is daarvoor in de plaats terug gegeven aan de toch al arme bodem. Pas de laatste vijftig jaar geven we aan de bossen en heidevelden wel iets terug, zij het in de vorm van zure regen en stikstof, waardoor de bodem ontkalkt en verzuurt en mineralen uitspoelen naar voor boom- en plantenwortels onbereikbare dieptes.

Kalk uit helikopters

Het is goed ons dit te realiseren wanneer er beleidsbesluiten worden genomen nu wij weten dat de situatie zo ernstig is dat normale processen in de bodem worden gefrustreerd, omdat door verzuring talrijke bodemorganismen van schimmels tot bacterie en veel andere opruimers en omzeters niet meer aanwezig zijn. Wij lezen dat onderzoekers hebben ontdekt dat zangvogels op de Veluwe broze botten en poreuze eierschalen hebben. Daarom ook loopt er in de natuurgebieden van de Gemeente Ede een experiment met bodembekalking uit de lucht met behulp van helikopters.

Definitieve grens

We dienen dit te beseffen als we wellicht te gemakkelijk spreken over ongerept en grenzeloos, tenminste wanneer het de Veluwe betreft. Wellicht is de grenzeloze Veluwe ook veel meer een wensdroom, iets om naartoe te werken, dan dat het een reeds vaststaand feit zou zijn. Want behalve de eerder genoemde grenzen bestaande uit infrastructuur, hekken en totaal onnatuurlijk beheerde bossen, vormt zich gestaag een definitieve grens. De randen van de Veluwe, ook wel zomen (denk aan de Veluwezoom) en engen (denk aan de Wageningse Eng) genoemd zijn een verademing ten opzichte van de arme schrale heiden, bossen en zandverstuivingen. Daar is soms löss neergedaald, is de bodem lemiger en zijn er soms bronnen. Daar bevinden zich van oudsher akkers en weides; grond die door boeren duizenden jaren zijn bekalkt, bemest en met plaggen van de heide zijn verrijkt.

31 steden en dorpen

De grens die langzaamaan definitief wordt bestaat aan de zuidkant uit Ede, Wageningen, Renkum, Doorwerth, Oosterbeek, Arnhem, Velp, Rheden, Ellecom en Dieren. Aan de oostflank uit Eerbeek, Loenen, Beekbergen, Apeldoorn, Vaassen, Emst, Epe, Heerden en Hattem. En Wezep, Oldenbroek, 't Harde, Nunspeet, Harderwijk, Ermelo, Putten, Voorthuizen, Barneveld, Lunteren, Bennekom en Wezep aan de westkant. Overbodig misschien maar de wegen daartussen hebben ook een barrièrewerking tot gevolg.

Ademruimte

Dit is belangrijk wanneer dorpen en steden in deze opsomming menen te moeten doorgroeien om de woningbehoefte van Nederland mee te helpen oplossen. Het is belangrijk wanneer het provinciaal beleid erop gericht blijft de verblijfsrecreatie uit de arme schrale bossen ook nog eens naar de randen van de Veluwe te verplaatsen, waardoor de laatste ademruimte van de Veluwe dichtslibt. Verbindingen tussen de Utrechtse Heuvelrug, het Horsterwold in Flevoland en het Montferland, Duitsland in, doen het goed op artist's impressions wellicht, maar in de praktijk worden de achterlandverbindingen definitief doorgeknipt.

Voedingstoffen en kalk

Het is goed om in alle openheid deze zaken te benoemen in verband met een volgende beleidskeuze uit uw huis. Ook dat vergt nu eenmaal een verduidelijking vooraf. Op de Veluwe zijn enkele beekdalen en landbouwenclaves die vaak in combinatie voorkomen. Daar kunnen vlinders, hommels, egels, dassen, reeën en herten uit de schrale klapzandbossen met weinig tot geen bodemleven zich aan mineralen en kalk tegoed doen. Menig landbouwenclave is zelfs nog ouder dan landgoed Staverden, Leuvenum, de Ginkel en Zuid-Ginkel. Het uit het landbouwkundig gebruik halen van deze enclaves op de Veluwe, waarbij dierlijke bemesting en bekalking van elke vorm dan ook niet meer zullen plaatsvinden, zal onherroepelijk leiden tot verdere verschraling van de bodem. En bij actieve verschraling gaat de in duizenden jaren opgebouwde teeltlaag verloren.

Probaat middel

Er is nu een tendens waarneembaar in het provinciaal beleid, waarbij gericht landbouwenclaves aan de landbouw onttrokken worden. Daarbij wordt niet beoogd, zoals wel passend zou zijn in een gebied dat nochtans de status van National Landschap draagt, een vorm van landbouw ruimte te bieden die recht doet aan de biodiversiteit, duurzaamheidseisen en cultuurhistorie. Een aanzienlijk deel van de enclaves zijn kampenlandschappen geweest; met houtwallen omlijste akkerpercelen met bloemrijke weides langs de beken. Een probaat middel om de node van flora en fauna in dit uitgeputte, ontregelde en versnipperde gebied deels goed te maken. Vershraling van de enclaves die spoedig ook zullen zijn ontkalkt, aan mineralenverlies gaan leiden en vervolgens verwilderen, bieden geen enkele soelaas voor hetgeen de levende have van de Veluwe ontberen moet.

Toppredator pakt z'n biezen

Naast de zangvogels laat ook een toppredator als de das zien hoe ernstig de situatie inmiddels is. Na het begrijpelijk staken van het bijvoeren van het wild, raakten de burchten die waren ontstaan nabij de voederplekken gaandeweg in onbruik. Maar nu door reeds eerdere landbouw vrijgemaakte landbouwgebieden op de Veluwe is de dassenstand op de Veluwe gehalveerd. Dit is voor de twee na grootste populatie in Nederland inmiddels significant te noemen. Op het Planken Wambuis met eeuwenoude dassenburchten liepen de dieren een aantal jaren geleden overdag hongerend buiten hun burcht, struikelend in de kuilen van de wilde zwijnen die de laatste wormen, emelten en engerlingen hadden weggekaapt.

Chemievrij

Dat chemie in de landbouw niks te zoeken heeft in dit gewenste grootste natuurgebied van Noordwest Europa kunnen wij beamen. Dus geen bestrijdingsmiddelen, geen kunstmest en ook in massa houderij van boerderijdieren kan hier op termijn geen plaats vinden. Net zo min overigens als bosbouw met exoten en harvester machines en hun paden die om de twintig meter de bosbodem vernielen en de cultuurhistorie onleesbaar maken.

Maar eenieder kent inmiddels het alternatief dat uitsluitend positieve effecten heeft, landelijk in de prijzen viel en landelijk het nieuws haalde. Een bemoedigend project, dat alles in zich heeft om in het Nationaal Landschap invulling te geven aan de duizenden jaren oude gebruiksvorm die past bij het ontroerende verhaal van de Veluwe: chemievrij, traditietrouw

en biodiversiteitsrijk. Waar honderden dier- en plantensoorten van profiteren die nu de Veluwe de rug dreigen toe te keren.

Biodiversiteit voor alles

Stichting Graangeluk en andere initiatieven zijn reeds jaren een beproefd middel om bodemfauna en mineralen beschikbaar te maken en te houden voor de levende have op de Veluwe, en rijk voorzien van houtwallen zelfs aan meer dan honderden, dan wel duizenden dier- en plantensoorten bestaansgrond kan bieden. Wij zien daarom mogelijkheden om alle landbouwenclaves om te vormen naar kampenlandschappen en landgoedachtige situaties. Wij roepen u op uw beleidsvisie, waarin landbouwenclaves omgevormd worden tot natuur en Graangeluk moet wijken, te heroverwegen. Dit in het belang van de biodiversiteit die gezien de crisis waarin die wereldwijd verkeert de doorslag moet geven bij al uw keuzes. Biodiversiteit gaat boven wensdromen en beelden van ongereptheid die met de huidige depositie, versnippering, houtproductie en recreatie tamelijk misplaatst zijn.

Daarnaast gaat het hier om bewijsbaar te behalen doelen waaraan niet alleen boeren maar ook natuurorganisaties als eigenaar-beheerders te houden zijn wanneer zij overheidsgeld krijgen. Wij zouden graag een vergelijking willen zien in de soortenrijkdom en biomassaaliteit (welhaast even belangrijk) tussen enerzijds landbouwenclaves die uit de landbouw zijn gehaald en omgevormd zijn tot natuur en anderzijds landbouwenclaves die landschappelijk zijn ingericht en biologisch met oude gewassen worden beheerd. Zoals door Stichting Graangeluk. Aan de verplichting om te streven naar een gunstige staat van instandhouding mag niet worden getornd.

Met vriendelijke groet,

J.J. Dirkmaat

Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
Voorzitter Stichting Das&Boom